

سرقت علمی از دیدگاه دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه پیام نور مشهد

ثریا ضیائی^{۱*}، نازنین زمانی بهابادی^۲

۱. استادیار، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام نور، ایران.

۲. کارشناس فناوری اطلاعات، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، ایران.

دریافت: (۱۳۹۴/۱۰/۰۹) پذیرش: (۱۳۹۵/۰۳/۳۱)

Plagiarism of view of postgraduate students of Payam Noor University of Mashhad

Soraya ziaei¹, Nazanin Zamani Behabadi²

1. Assistant Professor, Knowledge and Information Science, Payame Noor University, Iran.

2. Expert of Information Technology. Azad University Mashhad, Iran.

Received: (2015/12/30) Accepted: (2016/06/20)

Abstract

Purpose: Current research evaluation of students' attitudes and behaviors towards academic plagiarism. **Methodology:** The descriptive- Correlation method is used in this research and questionnaire is used for data collection. Statistical population consists of all master students from Payame Noor University of Mashhad. 332 students are randomly chosen to form a data sample.

Findings: Findings show that there is a correlation between students' attitudes and academic plagiarism. However, there is not any relationship between academic plagiarism and gender within the statistical population.

Conclusion: according to the current research plagiarism is now frequent in the academic environment. Lack of knowledge of academic formal writing principals might be one of the reasons of plagiarism so university students need to be taught to avoid plagiarism. Another way to prevent academic plagiarism is to warn students about the consequences of plagiarism. This means that university student must know that plagiarism will not be tolerated by the university.

Keywords

Plagiarism, Payame Noor University, attitude, Honesty.

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی نگرش و رفتار دانشجویان در رابطه با سرقت علمی انجام شد.

روش‌شناسی: روش مورد استفاده در این پژوهش، توصیفی- همبستگی بوده و از پرسشنامه جهت گردآوری اطلاعات استفاده شد. جامعه آماری مورد نظر شامل کلیه دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه پیام نور مشهد بود که ۳۳۲ نفر از آنان به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که بین نگرش و میزان سرقت علمی دانشجویان رابطه معنی‌داری وجود دارد. اما بین میزان سرقت علمی دختران و پسران تفاوتی وجود ندارد.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش حاکی از این است که سرقت علمی در محیط دانشگاهی شایع شده است، به همین دلیل می‌بایست به دانشجویان در این رابطه آموزش‌های لازم داده شود تا به دلیل عدم آشنایی با اصول نگارش علمی، مرتکب سرقت علمی نشوند. راهکار دیگر، در جهت جلوگیری از سرقت علمی، تصویب مقررات و آئین نامه‌های انضباطی در دانشگاه و اطلاع آن به دانشجویان، جهت توجه به آن می‌باشد.

واژه‌های کلیدی

سرقت علمی، دانشگاه پیام نور، نگرش، صداقت.

- این تحقیق با استفاده از اعتبارات دانشگاه پیام نور انجام شده است.

* نویسنده مسئول: ثریا ضیائی

Corresponding Author: Soraya Ziaei

Email soraya.ziaei@gmail.com

مقدمه

امروزه، ارتقای مدام کیفیت علم و آموزش عالی به عنوان یکی از اصلی‌ترین چالش‌های جهانی در عصر اطلاعات و فناوری، مستلزم توسعه فعالیت‌های پژوهشی در بین دانشجویان و به خصوص در مقاطع بالاتر تحصیلی می‌باشد و در این راستا توجه به اصول و اخلاقیات پژوهشی موضوعیت پیدا می‌کند.

آموزش و پژوهش به عنوان مهم‌ترین رسالت‌های دانشگاه در جهان معاصر، در تربیت مؤثر دانشجویان و تولید دانش تبلور پیدا می‌کند. در آغاز هزاره سوم، با توجه به تحولات عمیق و شگرفی که ناشی از هفت مؤلفه «قدرت، سرعت، ثروت، فرصت، ارتباطات، اطلاعات و فضای مجازی» است، توجه به ارزش‌ها، به خصوص ارزش‌های اخلاقی در کسب و کار و تعاملات انسانی، سازمانی و پژوهش، بیش از هر زمان دیگری احساس می‌شود (رجبی، رستمخانی و رجبی، ۱۳۹۲).

ادعاهای زیادی مبنی بر این عقیده وجود دارد که اینترنت در افزایش و رشد سرقت ادبی نقش به‌سزایی داشته است. وقتی که افراد، عقاید، اطلاعات و مطالب را برای اهداف آموزشی یا سایر اهداف از وبسایت‌های مختلف بدون تغییر در آن، مورد استفاده قرار می‌دهند، سرقت ادبی اینترنتی صورت می‌گیرد. با این وجود، بسیاری از دانشجویانی که این عمل را انجام می‌دهند، طرز چگونگی استفاده از کامپیوتر، ابزارهای پردازش کلمات و نیز ابزارهای موتورهای جستجو را به خوبی می‌شناسند.

دستبرد علمی و اصطلاحاتی مانند دزدی یا سرقت علمی، ادبی یا فکری دارای تاریخچه طولانی است و ریشه در تاریخ ثبت دانش بشر دارد. اما امروزه در عصر اطلاعات، این پدیده رواج بیشتری یافته است. شاید یکی از دلایل اصلی این مسأله را می‌توان فراگیر شدن کاربرد مظاهر مختلف و به‌ویژه اینترنت، امکان نشر، توزیع و نسخه‌برداری دیجیتالی آثار و تولیدات علمی، ادبی و هنری در سطحی گسترده دانست. بطور کلی می‌توان گفت دزدی ادبی به معنای نسخه‌برداری یا استفاده از اندیشه‌ها، نوشته‌ها،

اختراعات و آثار هنری یا ادبی دیگری است، بدون اینکه به منبع اصلی استناد شود. به زبان ساده، دزدی ادبی یعنی کپی‌برداری از کارها یا اندیشه‌های دیگران و انتساب آنها به خود (صمدی و دیگران، ۱۳۹۳).

صداقت علمی از اهداف اساسی مؤسسات آموزش عالی است و عدم آن مانعی برای فرایند کیفی تدریس و انتقال دانش می‌باشد (وایت لی و اسپیکل، ۲۰۰۲). بدون شک سرقت علمی منجر به کاهش کیفیت علمی می‌شود و تأثیر منفی بر آموزش دانشجویان دارد (استاتس و همکاران، ۲۰۰۹، وی تاکا و گی تیمو، ۲۰۱۲).

همچنین (سرقت علمی) ارزش مدرک دانشگاهی و شهرت و اعتبار دانشجو و مؤسسات آموزشی را نیز کاهش می‌دهد (کالد ول، ۲۰۱۰ و وایت لی، ۱۹۹۸).

سرقت علمی چون بریادگیری دانشجویان تأثیر منفی می‌گذارد مضر است. اگر دانشجو تقلب کند و استاد متوجه تقلب او نشود، طبیعتاً استاد برداشت درستی از مهارت‌های واقعی دانشجو و کیفیت درسی او نخواهد داشت (پاسو و همکاران، ۲۰۰۶).

سرقت علمی یکی از نگرانی‌های دانشکده‌ها و دانشگاه‌ها است چرا که مانع پرورش و تربیت فارغ‌التحصیلان ماهری می‌شود که بتوانند به جامعه خدمت کنند. مطالعات نشان می‌دهد که وجود رفتارهای ناهنجار در دانشگاه مانند تقلب یا سرقت علمی، می‌تواند (در آینده) منجر به استفاده از شیوه‌های غیر اصولی (و اخلاقی) در جذب و استخدام نیروی کار شود (بلوم، ۲۰۰۹؛ هاردینگ و همکاران، ۲۰۰۴؛ گالانت و درینا، ۲۰۰۶).

تحقیقات نشان می‌دهد که دانشجویان دلایل مختلفی برای استفاده از شیوه‌های سرقت علمی دارند. بعضی از محققان این دلایل را به دو دسته عوامل زمینه‌ای و عوامل فردی طبقه‌بندی کرده‌اند.

عوامل زمینه‌ای به ویژگی‌های محیط‌های بیرونی و فرهنگ آن بر می‌گردد، بعضی از این عوامل عبارتند از: تمایل برای کسب رتبه و اعتبار علمی، فرهنگ حاکم بر دانشگاه، سطح رقابت در محیط‌های دانشگاهی، میزان

۶. Passow et al
۷. Blum
۸. Harding et al
۹. Gallant & Drinan

۱. Whitley & Spiegel
۲. Staats et al
۳. Waithaka & Gitimu
۴. Caldwell
۵. Whitley

کتر می‌باشند (مک کیب و تروینو^{۱۲}، ۲۰۰۲؛ گورونگ، ویلهلم و فیلز^{۱۳}، ۲۰۱۲)

اعتبار علمی به کاهش تقلب کمک می‌کند چرا که اعتبار علمی باعث افزایش تشخیص سرقت علمی می‌شود و دانشجویان آگاهی بیشتری از عواقب ناشی از انجام این عمل دارند (دوفرسنی^{۱۴}، ۲۰۰۴). نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که وجود اعتبار علمی برای جلوگیری از تقلب به تنهایی کافی نیست، لذا اهمیت دادن به علم باید بوسیله اعضای هیأت علمی، مدیران، دانشجویان و جامعه دانشگاهی به طرز مؤثری فرهنگی و نهادینه شود (نیل و پی فیفر^{۱۵}، ۲۰۱۲؛ بینگ و همکاران^{۱۶}، ۲۰۱۲).

شناخت رفتار دانشجو در محیط دانشگاهی که باعث رقابت بین آنها می‌شود، احتمال انجام کارهای غیر مترقبه برای کسب برتری را افزایش می‌دهد (واید من^{۱۷}، ۲۰۱۱؛ مک کیب و همکاران، ۲۰۰۶). همچنین این موضوع یکی از عوامل مؤثر در روی آوردن دانشجویان به انجام تقلب می‌باشد. دانشجویانی که معتقدند خیلی از دانشجویان دیگر تقلب می‌کنند، اغلب به صورت ناخودآگاه بوسیله رفتارهایی مشابه سوق داده می‌شوند. سرانجام وقتی دانشجویان می‌پذیرند که همه به نحوی تقلب می‌کنند، کمتر آن را یک ناپهنجاری اجتماعی تلقی می‌کنند و مبادرت به انجام آن می‌کنند. (اسکوبار^{۱۸}، ۲۰۱۵)

افزایش دسترسی به اطلاعات به صورت اینترنتی (برخط) نیز می‌تواند به عنوان یکی از عوامل زمینه‌ساز برای سرقت علمی لحاظ شود، چرا که دسترسی راحت به این اطلاعات (برخط)، محیطی را شکل می‌دهد که دانشجویان می‌توانند از آن (برای سرقت علمی) استفاده کنند. تحقیقات نشان می‌دهد که فراوانی اطلاعات در اینترنت و دسترسی راحت به آن به افزایش سرقت علمی در میان دانشجویان کمک می‌کند (چاو، ویلهلم و نروتز^{۱۹}، ۲۰۰۹؛ کوماس-فوراس و سورد-نگری^{۲۰}، ۲۰۱۰؛ بابالولا^{۲۱}، ۲۰۱۲)

بطور کلی دانشجویانی که در تلاش برای رسیدن به موقعیتی هستند ممکن است وسوسه شوند تا تقلب کنند

احتمال یا عدم احتمال گرفتار شدن دانشجو در صورت انجام سرقت علمی و شدت عواقب برخورد در صورت گرفتار شدن دانشجویان، که همه از جمله عوامل زمینه‌ای می‌باشند (مک کیب و همکاران^۱، ۲۰۰۱).

عوامل فردی به‌طور مستقیم با ویژگی‌های دانشجویان و خصوصیاتشان مرتبط است. یکی از مهمترین دلایل عمومی که دانشجویان مرتکب سرقت علمی می‌شوند عدم موظف بودن آنها به استناددهی (ارجاع دادن) می‌باشد. که این امر نیز به دلیل عدم آموزش صحیح دانشجویان در هنگام نگارش مقالات است (پری^۲، ۲۰۱۱؛ فری و پی فیفر^۳، ۲۰۰۹؛ چاو و همکاران^۴، ۲۰۱۰).

از دیگر عوامل فردی مهم در ارتباط با سرقت علمی، به دانشجویانی مربوط می‌شود که با کمبود زمان مواجهند و برای جبران زمان از دست رفته رو به این عمل می‌آورند. بعضی از دانشجویان نیز به دلیل فشارهای روانی و ترس از رد شدن یا تنبل قلمداد شدن و برای حفظ یا ارتقاء جایگاه اجتماعی اقدام به تقلب می‌کنند (زیارتو و همکاران^۵، ۲۰۰۵). کسانی که بر چگونگی استفاده از زمانشان برای ارایه پژوهش‌های علمی مدیریت ضعیفی دارند، ممکن است انگیزه بیشتری برای سرقت علمی داشته باشند، چرا که معمولاً فرصت لازم برای انجام تکالیف شان را از دست می‌دهند. (هوارد و دیویس^۶، ۲۰۰۹؛ فیفر و پی فیفر^۷، ۲۰۱۱؛ کوماس فوراس و سورد-نگری^۸، ۲۰۱۰؛ لیمان^۹، ۲۰۱۰؛ رویگ و دتوماسو^{۱۰}، ۱۹۹۵)

فشارهای ناشی از کسب نمره نیز می‌تواند باعث شود که دانشجو مرتکب سرقت علمی شود (مک کیب، ۲۰۱۱، فیفر و پی فیفر، ۲۰۱۱؛ بابولولا^{۱۱}، ۲۰۱۲)، ضمن اینکه محدودیت‌های زمانی می‌تواند این فشارها را افزایش دهد.

بطور کلی اعتبار علمی و فرهنگ دانشگاه بر عملکرد دانشجو تأثیر می‌گذارد، همچنان که تحقیقات نشان می‌دهد در مؤسسات فرهنگی که اعتبار علمی بالایی دارند، تعداد کسانی که دست به سرقت علمی می‌کنند از مؤسسات فرهنگی که از نظر علمی اعتبار متوسطی دارند،

۱۱. Babalola
۱۲. McCabe & Trevino
۱۳. Gurung, Wilhelm & Filz
۱۴. Dufresne
۱۵. Neill and Pfeiffer
۱۶. Bing and et al
۱۷. Wideman
۱۸. Escobar
۱۹. Chao, Wilhelm & Neureuther

۱. McCabe et al
۲. Perry
۳. Ferree
۴. Chao
۵. Zaiartu et al
۶. Howard & Davies
۷. Ferree & Pfeifer
۸. Comas-Foras & Sureda-Negre
۹. Lehman
۱۰. Roig & DeTommaso

نشان دادند که بیش از ۸۰ درصد دانشجویان حداقل یک بار کپی کردن در طول امتحان را در دوران دانشجویی خود تجربه کرده بودند. همچنین، ۲۵ درصد آنان در نوشتن پایان نامه و مقاله حداقل یک نوع سرقت علمی را انجام داده‌اند. عملکرد دانشجویان حاکی از آن بود که ۵۰ درصد آنان در طول دوره بالینی خود حداقل یک بار تجربه تقلب را داشته‌اند. میزان ارتکاب تقلب در دانشجویان دختر به طور معنی‌داری کمتر بود.

یافته‌های زمانی، عظیمی و سلیمانی (۱۳۹۲) نشان داد که مدرک‌گرایی و توجه زیاد به نمره اولین و مهم‌ترین عامل تأثیرگذار بر سرقت علمی دانشجویان است؛ سایر عوامل تأثیرگذار به ترتیب اهمیت عبارتند از: نبود احساس خودکارآمدی در دانشجویان در انجام دادن پژوهش و نوشتن گزارش‌های علمی، نبود سازکارهای مناسب برای تشخیص و تنبیه سارقان علمی، عوامل اجتهامی - فرهنگی، آموزش‌های ناکافی قبلی در باره چگونگی اسناددهی و شناسایی انواع سرقت علمی در دوران دبیرستان یا در آموزش‌های غیررسمی، تشخیص ندادن سرقت علمی دانشجویان از سوی استادان و واکنش نشان ندادن به آن، عوامل فشار، آموزش‌های ناکافی در دانشگاه برای شناساندن و نحوه پیشگیری از سرقت علمی، نداشتن ترس از تنبیه و مؤاخذه شدن و وجود داشتن فضاهای مجازی و الکترونیکی.

نتایج توصیفی تحقیق فعلی، بیگلری و پزشکی راد (۱۳۹۱) نشان داد که میزان نگرش و رفتار بیشتر دانشجویان در زمینه سرقت علمی به ترتیب در سطوح «نسبتاً نامساعد و متوسط» بود. همچنین، یافته‌های تحقیق نشان داد که بین رفتار دانشجویانی که در کارگاه‌های آموزشی مقاله نویسی شرکت کرده و آنهایی که شرکت نکرده‌اند، تفاوت معناداری وجود دارد.

"بیتز" و همکارانش^۴ (۲۰۱۱) یک بررسی از ۴۱۲ دانشجو مقطع کارشناسی، انجام دادند. تنها ۷/۵٪ از دانشجویان مورد مطالعه گفتند که هرگز تقلب نکرده بودند. ۲۹/۹٪ از دانشجویان کپی کردن یک یا چند جمله از اینترنت بدون ارجاع‌دهی را یک یا دو بار انجام داده‌اند و ۱۳٪ به انجام بیش از سه بار اقرار کردند. رازرا^۵ (۲۰۱۱)

و برای این عمل از منابع برخط که اکثراً قابل دسترسی هستند، استفاده کنند (اسکوبار، ۲۰۱۵).

عدم درک صحیح مفهوم سرقت علمی، (که چه کاری سرقت علمی محسوب می‌شود) به خصوص در بین دانشجویانی که در دانشگاه‌های بین‌المللی (خارجی) تحصیل می‌کنند، چون با مفهوم نوی‌سندگی و نگارش علمی منا سب آن آشنا نیستند، منجر به انجام سرقت علمی (به‌صورت ناخواسته) می‌شود (ولکو، ولکو و تدفورد^۶، ۲۰۱۱؛ مارتین، راولو و اسلوان، ۲۰۱۰؛ گیل مور و همکاران^۷، ۲۰۱۱)

دلایلی که چرا دانشجویان شناخت کافی از این موضوع ندارند گوناگون است، می‌تواند به این دلیل باشد که در دوره دبیرستان با سبک نوشته‌های دانشگاهی آشنا نشده‌اند، دیگر اینکه این دانشجویان فکر می‌کنند اطلاعاتی که به صورت برخط (اینترنتی) قابل دسترس هستند، چون در اختیار عموم افراد جامعه قرار دارند و همه می‌توانند به صورت آزادانه به آن دسترسی داشته باشند، نیازی به استناددهی و ذکر منابع و مأخذ ندارند، برگزاری کلاس‌های درسی به‌صورت آنلاین چون باعث محدودیت‌های آموزشی و نظارت می‌شود نیز می‌تواند از دلایل دیگر این موضوع (سرقت علمی) باشد (موک^۸، ۲۰۰۲). عدم تسلط بر نگارش یک متن دانشگاهی و عدم آشنایی با اصول سبک نگارش آن شامل استناددهی، تفهیم و ارجاع مناسب، همگی می‌توانند دانشجویان را دچار مشکل کنند. دانشجویانی که اغلب به طور ناآگاهانه مرتکب سرقت علمی می‌شوند به صورت کاملاً ناخواسته ضوابط و معیارهای نگارشی دانشگاه را زیر پا گذاشته‌اند (گرایتز و لوی^۹، ۲۰۰۷). سرقت علمی یک از مباحث مباحث مطرح در آموزش عالی است در این رابطه بیشتر پژوهش‌ها در خارج از کشور صورت گرفته است. در ایران مطالعات انجام شده به طور خاص در زمینه سرقت علمی، اندک است و بیشتر در کنار موضوع "تقلب" به عنوان یکی از موارد آن ذکر شده است.

عابدینی (۱۳۹۴) نشان داد که نگرش به سرقت علمی و میزان انجام سرقت علمی در میان اهداف پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانشجویان، نقشی واسطه‌ای داشتند. می‌توان نتیجه گرفت که با ترویج اهداف تبحری در نظام آموزش عالی، سرقت علمی قابل پیشگیری است. امینی و همکاران (۱۳۹۴) نیز در پژوهش خود

۴. Granitz & Lowey

۵. Baetz et al

۶. Razera

۷. Volkov, Volkov, & Tedford,

۸. Gilmore and et al

۹. Moeck

(ایمان و غفاری نسب، ۱۳۹۰: ۶).

روش

این پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی است که به روش پیمایشی انجام شده است. برای جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه‌ای که اساس آن مطابق پژوهش فعلی بیگلری و پزشکی راد (۱۳۹۱) و زمانی، عظیمی و سلیمانی (۱۳۹۲) در سه بخش تهیه شده است. بخش اول جهت مشخص شدن ویژگی‌های فردی و آموزشی دانشجویان، بخش دوم برای سنجش نگرش دانشجویان درباره سرقت علمی شامل ۲۳ گویه و بخش سوم در خصوص رفتار دانشجویان در زمینه سرقت علمی با ۱۰ گویه بود. به منظور تعیین روایی این پرسشنامه با أخذ نظر تعدادی از متخصصان کتابداری و علوم تربیتی سوالات بازنگری و اصلاح شد. ضریب آلفای کرونباخ نیز برای بخش اول پرسشنامه (نگرش) ۰/۸۰ و برای بخش دوم (رفتار) ۰/۸۵ به دست آمد. جامعه آماری پژوهش کلیه دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه پیام نور مشهد در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۹۴ می‌باشند. که در مجموع تعدادشان ۲۲۴۶ نفر بود و بر اساس فرمول کوکران تعداد ۳۳۲ نفر به عنوان نمونه به روش نمونه‌گیری تصادفی نسبی انتخاب شدند.

ویژگی‌های جمعیت شناختی

بر اساس جدول ۱، زنان (۲۱۸ نفر یا ۶۵/۷ درصد) بیشترین پاسخگویان این تحقیق بوده‌اند. بیشترین تعداد دانشجویان در ترم دوم تحصیلی بودند (۱۳۵ نفر یا ۴۰/۷ درصد)، بیشترین تعداد دانشجویان نیز، در رده سنی ۲۶ تا ۳۵ سال قرار داشته‌اند.

جدول ۱: ویژگی‌های فردی و آموزشی دانشجویان (N= 332)

متغیر	سطوح متغیر	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۱۱۴	۳۴/۳
	زن	۲۱۸	۶۵/۷
	جمع	۳۳۲	۱۰۰
ترم تحصیلی	ترم اول	۸۷	۲۶/۲
	ترم دوم	۱۳۵	۴۰/۷
	ترم سوم	۶۲	۱۸/۷
	ترم چهارم	۳۲	۹/۶
	ترم پنجم	۳	۰/۹
	ترم ششم و بیشتر	۶	۱/۸

نگرش‌ها نسبت به درک سرقت ادبی و دانشجویان فارغ التحصیل بین‌المللی و سوئدی در دانشگاه استکهلم را بررسی کرد. سه تا از شایعترین (مشترک‌ترین) دلایل سرقت ادبی؛ تنبلی، نبود علاقه به موضوع و سختی تکالیف بود.

بابالولا (۲۰۱۲) در پژوهش خود نشان داد که از ۱۶۹ دانشجوی در مقطع کارشناسی در نیجریه، ۶۰٪ آنها مطالب را از اینترنت کپی می‌کردند ولی هیچ استنادی را نمی‌دادند. ویترا سپون، مالدونادو و لا سی^۱ (۲۰۱۲) مطالعه‌ای را بر روی ۱۸۶ دانشجو دوره کارشناسی انجام دادند و در پژوهش آنها مشخص شد که ۷۹/۷ درصد از دانش‌آموزان بیان داشتند که حداقل یکبار تقلب کرده‌اند اما تعداد کمی به تقلب هیچ بار در انجام تکالیف خود اشاره کرده بودند. آنانو^۲ (۲۰۱۴) در پژوهش خود به بررسی صداقت علمی دانشجویان سه دانشگاه در محیط مجازی پرداخت. وی گزارشی از منابع گوناگون که جهت سرقت علمی مجازی مورد استفاده قرار می‌گیرند ارائه کرد. در این گزارش مشخص شده است که ۳۳٪ این منابع مربوط به سایتها و شبکه‌های اجتماعی است.

ارت و اوکی^۳ (۲۰۱۴) مطالعه‌ای را بر روی ۳۸۶ دانشجو تربیت معلم در ترکیه انجام دادند و در بررسی خود دریافتند که ۱۵/۵ درصد آنان جهت تکالیف خود از اینترنت کپی می‌کنند و ۱۱/۹ درصد نیز به بازنویس کار دیگران جهت تکالیف خود می‌پردازند.

به هر روی، هنگامی که افراد وارد یک حرفه می‌شوند، به طور ضمنی یا آشکار قبول دارند باید از قواعد اخلاقی حرفه پیروی کنند. مثلاً پزشکان سوگندنامه بقراط را دارند و سایر حرفه‌های دیگر هم به اصول اخلاقی آن حرفه سوگند یاد می‌کنند. از این رو دانشمندان نیز افراد حرفه‌ای هستند که واجد قواعد اخلاقی در زمینه حرفه خود می‌باشند. از این رو، در قضاوت‌های اخلاقی مرتبط با یک حرفه مانند علم، ما باید موارد زیر را مد نظر قرار دهیم. الف) اهداف آن حرفه ب) تعامل میان اعضای حرفه ج) تعامل میان اعضای حرفه و جامعه. برای مثال دستکاری داده‌ها کار نادرستی است، زیرا مغایر با هدف حقیقت‌جویی علم است و بدین‌سان، دستکاری داده‌ها نقض یک قاعده اخلاقی پذیرفته شده یعنی "دستکاری" است. همچنین، دزدی ایده دیگران به لحاظ اخلاقی کار نادرستی است.

استفاده از آزمون فریدمن (جدول ۲)، مشخص گردید که بین گویه‌های اولویت وجود دارد. با توجه به جدول ۳، مشخص گردید که از نظر جامعه مورد بررسی "کپی کردن بخشی از کار یک مؤلف"، "انجام سرقت علمی توسط استادان" و "آشنایی بیشتر دانشجویان با منابع اطلاعاتی" به ترتیب اولویت جزو ۳ مورد مهم در دیدگاه دانشجویان است.

جدول ۲: آزمون فریدمن جهت اولویت مؤلفه‌های مؤثر در نگرش دانشجویان به سرقت علمی

مقدار	آماره
۱۴۷۳/۷۵	کی دوی فرید من
۲۲	درجه آزادی
۰/۰۰۰۱	سطح معنی داری

بی پاسخ	۷	۲/۱
جمع	۳۳۲	۱۰۰
کمتر از ۲۵ سال	۶۲	۱۸/۷
بین ۲۶ تا ۳۵ سال	۱۵۹	۴۷/۹
بین ۳۶ تا ۴۵ سال	۸۴	۲۵/۳
بین ۴۶ تا ۵۵ سال	۱۵	۴/۵
بالای ۵۵ سال	۲	۰/۶
بی پاسخ	۱۰	۳
جمع	۳۳۲	۱۰۰

سن

سوال ۱. نگرش دانشجویان دانشگاه پیام نور

به سرقت علمی چگونه است؟

جهت مشخص شدن نگرش دانشجویان به ابعاد

سرقت علمی ۲۳ گویه مورد سوال قرار گرفت، سپس با

جدول ۳: رتبه‌بندی نگرش دانشجویان به سرقت علمی

رتبه	میانگین رتبه‌ها	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱	۴/۱۷	۰/۶۹۴	۳/۶۵	کپی کردن بخشی از کار یک مؤلف بدون اشاره به نام وی یا بدون ذکر منبع کار درستی نیست
۲	۱۶/۴۵	۰/۷۹۴	۳/۴۶	انجام سرقت علمی توسط استادان، موجب افزایش این عمل در بین دانشجویان می‌شود.
۳	۱۵/۷۵	۰/۷۷	۳/۴	آشنایی بیشتر دانشجویان با منابع اطلاعاتی (مقالات، پایگاه‌ها، اینترنت و...) موجب کاهش سرقت علمی می‌شود.
۴	۱۵/۴۶	۰/۷۸۳	۳/۴	در کشور ما قوانینی برای مقابله با سرقت علمی وجود ندارد.
۵	۱۵/۰۹	۰/۸۲۷	۳/۳۳	مقاله‌ای که در اثر سرقت علمی به نگارش در آمده است، برای علم مفید نیست.
۶	۱۴/۸۵	۰/۸۵۳	۳/۳۵	سرقت علمی به بدی تقلب کردن در امتحان است.
۷	۱۳/۷۵	۰/۷۹۱	۳/۱۵	امکان کپی کردن و چسباندن آسان از عوامل اصلی سرقت علمی دانشجویان است
۸	۱۳/۳۵	۰/۹۰۶	۳/۰۹	برخی از دانشجویان به دلیل تسلط نداشتن به منبع نویسی ناخواسته دست به سرقت علمی می‌زنند
۹	۱۲/۹۲	۰/۸۱۲	۳/۰۳	سرقت علمی پدیده‌ای شایع در میان دانشجویان همه دانشگاه‌ها ست
۱۰	۱۲/۶۹	۰/۸۹۳	۲/۹۸	کاهش تعامل چهره به چهره با استاد در دوره‌های مجازی سبب آسان‌تر شدن سرقت علمی توسط دانشجو می‌شود
۱۱	۱۲/۵۸	۰/۸۹۴	۲/۹۷	در آیین نامه‌های دانشگاه، مطالبی در رابطه با سرقت علمی و قوانین مربوط به آن وجود ندارد
۱۲	۱۲/۴۲	۰/۸۸۶	۲/۹۴	انجام دادن تکالیف برای استادان مهم است، نه چگونگی انجام دادن آن
۱۳	۱۲/۱	۰/۹۱۶	۲/۸۶	حجم زیاد تکالیف باعث سرقت علمی می‌شود
۱۴	۱۲/۰۶	۰/۹۴۸	۲/۹	اسامی افرادی که دست به سرقت علمی می‌زنند باید در مجامع علمی فاش شود.
۱۵	۱۰/۶۹	۰/۹۹۳	۲/۵۹	چون توانایی کافی در نگارش مقالات انگلیسی ندارم، مجبور می‌شوم که قسمتی از آنها را از سایر مقالات انگلیسی رو نویسی کنم.
۱۶	۱۰/۰۱	۰/۹۶۰	۲/۵۵	نحوه صحیح ارجاع دهی منابع الکترونیکی را نمی‌دانم
۱۷	۹/۷۹	۱/۰۲	۲/۵	اغلب دانشجویانی که سرقت علمی انجام می‌دهند، نمره بالایی کسب می‌کنند، بنابر این اگر من این کار را انجام ندهم، نمره پایینی کسب می‌کنم
۱۸	۹/۶۹	۰/۹۵۵	۲/۴۷	انجام دادن کار علمی خوب برای من کار بسیار مشکلی است.
۱۹	۸/۷۹	۰/۹۶۳	۲/۳۹	آنهايي که می‌گویند هرگز دست به سرقت علمی نزده‌اند، دروغ می‌گویند.
۲۰	۸/۷	۰/۸۸۱	۲/۳۸	استادان واکنش شدیدی به سرقت علمی از خود نشان می‌دهند

۲۱	۸/۱۴	۰/۹۸۴	۲/۲۷	من، دانشجو و در حال یادگیری هستم بنابراین، اگر مرتکب سرقت علمی شدم استاد و دانشگاه نباید تنبیهی برای من در نظر بگیرد
۲۲	۷/۲	۱/۰۰۸	۲/۰۳	چون همه این کار را انجام می‌دهند، برخی مواقع وسوسه می‌شوم دست به سرقت علمی بزنم.
۲۳	۶/۱۴	۰/۹۶۱	۱/۸۹	زمانی که نمی‌دانم چه بنویسم، قسمتی از مقالات خارجی را ترجمه و به نام خودم ارائه می‌کنم

سوال ۲. اولویت‌بندی مؤلفه‌ها در سرقت علمی

(رفتار) دانشجویان چگونه است؟

است. بر این اساس، "رونویسی متنی از مقاله/ کتاب بدون تغییر با ذکر منبع"، "رونویسی تکالیف از دوستان نزدیک" و "رونویسی متنی از وب‌سایت‌ها در تکالیف / مقالات بدون ذکر آن در قسمت منابع" به عنوان سه بعد رفتاری مهم و در اولویت ابتدایی دانشجویان شناسایی شدند.

سنجش رفتار و نوع سرقت علمی دانشجویان، ۹ مؤلفه مورد بررسی قرار گرفت. در جدول ۴ میانگین، انحراف معیار و رتبه هر یک از مؤلفه‌ها مشخص شده

جدول ۴: رتبه بندی میزان سرقت علمی (رفتار) دانشجویان

رتبه	میانگین رتبه‌ها	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱	۵/۷۱	۰/۹۳۱	۲/۰۶	رونویسی متنی از مقاله / کتاب بدون تغییر با ذکر منبع (متن مذکور را داخل گیومه نمی‌نویسیم)
۲	۵/۵	۰/۹۰۵	۱/۹۵	رونویسی تکالیف از دوستان نزدیک
۳	۵/۴۹	۰/۸۳۹	۱/۹۳	رونویسی متنی از وب‌سایت‌ها در تکالیف / مقالات بدون ذکر آن در قسمت منابع
۴	۵/۲۷	۰/۸۵۸	۱/۸۸	رونویسی تکالیف ترم جاری از تکالیف انجام شده ترم گذشته
۵	۵/۱۴	۰/۸۳۷	۱/۸۱	رونویسی از متون کتاب‌ها در تکالیف / مقالات بدون ذکر آن در قسمت منابع
۶	۵/۰۸	۰/۸۶۵	۱/۸۲	رونویسی از جزوات استادان در تکالیف / مقالات بدون ذکر آن در قسمت منابع
۷	۴/۷۸	۰/۸۱۶	۱/۷۲	رونویسی تمام محتویات وب‌سایت‌ها در تکالیف / مقالات بدون ذکر آن در قسمت منابع
۸	۴/۰۴	۰/۸۳۸	۱/۵	آگاهی از پایان نامه‌ای انجام شده یا در حال انجام در سایر دانشگاه‌ها و ارائه آن به عنوان پایان نامه‌ای جدید
۹	۴	۰/۷۸۸	۱/۴۸	انجام دادن مصاحبه با دیگران و ارائه نظریات و ایده‌های آنها به نام خود

از طریق آزمون اسمیرنوف کولموگروف نرمال بودن توزیع داده‌ها بررسی شد. سطح معنی‌داری برای مقایسه‌های آماری در سطح ($p < 0.05$) و دو سویه در نظر گرفته شد.

به منظور استفاده از روش آماری مناسبتی ابتدا پیش فرض‌های ورود به نوع آزمون مورد بررسی قرار گرفت، چون متغیرهای تحقیق از نوع فاصله‌ای بوده به این منظور

جدول ۵: آزمون کولموگروف اسمیرنوف متغیرهای تحقیق

ردیف	متغیرهای تحقیق	یافته‌های توصیفی		آزمون کولموگروف-اسمیرنوف		نتیجه
		میانگین	انحراف معیار	آماره Z	سطح معنی‌داری	
۱	نگرش دانشجویان به سرقت علمی	۲/۸۶	۰/۲۳۳	۱/۷۸	۰/۰۰۸	غیر نرمال
۲	میزان سرقت علمی (رفتار) دانشجویان	۱/۷۹	۰/۵۶	۱/۸۲۱	۰/۰۰۳	غیر نرمال

فرضیه اول: بین نگرش و میزان سرقت علمی

دانشجویان رابطه معنی‌داری وجود دارد.

و میزان سرقت علمی دانشجویان در نمونه تحت بررسی، برای تعیین همبستگی از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده خواهد شد.

با توجه به غیر نرمال بودن توزیع متغیرهای نگرش

جدول ۶: آزمون همبستگی اسپیرمن بررسی رابطه نگرش و میزان سرقت علمی دانشجویان

متغیر ملاک	متغیر پیش بین
میزان سرقت علمی (رفتار) دانشجویان	ضریب همبستگی اسپیرمن
نگرش دانشجویان به سرقت علمی	سطح معنی‌داری
۰/۳۲۶	۰/۰۰۰۱

فرضیه دوم: بین میزان سرقت علمی دانشجویان دختر و پسر تفاوت معنی داری وجود دارد.

با توجه به آنکه متغیر میزان سرقت علمی دانشجویان دختر و پسر دارای توزیع غیر نرمال می باشد، از اینرو برای مقایسه از آزمون غیر پارامتری ویلکاکسون استفاده خواهد شد.

جدول ۷: آزمون مقایسه ویلکاکسون مقایسه میزان سرقت علمی دانشجویان دختر و پسر

جنسیت	یافته‌های توصیفی		
	میانگین	انحراف معیار	میانگین رتبه
دختر	۱/۸۱	۰/۵۵	۱۵۷/۹۳
پسر	۱/۷۸	۰/۵۷	۱۵۱/۹

فرضیه سوم: بین سن و نگرش دانشجویان به سرقت علمی رابطه معنی داری وجود دارد.

اگر فرض کنیم که:
 $Y =$ متغیر ملاک (وابسته)، نگرش دانشجویان به سرقت علمی
 $X =$ متغیر پیش بین (مستقل)، سن دانشجویان
 با توجه به غیر نرمال بودن توزیع متغیرها نگرش دانشجویان به سرقت علمی در نمونه تحت برر سی، برای تعیین همبستگی از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده خواهد شد.

همان طور که در جدول ۶ مشاهده می شود مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن بین دو متغیر نگرش و میزان سرقت علمی دانشجویان برابر ۰/۳۲۶ بوده و مقدار احتمال مربوط به سطح معنی داری آن برابر ۰/۰۰۰۱ می باشد که از ۰/۰۵ کمتر است لذا فرض H_0 را رد و فرض H_1 را مبنی براینکه بین نگرش و میزان سرقت علمی دانشجویان رابطه مستقیم و معنی دار وجود دارد را می پذیریم.

همانطور که از نتایج جدول ۷ ملاحظه می گردد، میانگین میزان سرقت علمی دانشجویان پسر علمی ۱/۸۱ با انحراف معیار ۰/۵۵ می باشد. همچنین، میانگین میزان سرقت علمی دانشجویان ۱/۷۸ با انحراف معیار ۰/۵۷ می باشد. مقدار آماره Z ویلکاکسون ۰/۵۶۹- و سطح معنی داری آزمون معادل ۰/۵۶۹، لذا در سطح $\alpha = 0.05$ فرض صفر تأیید و فرض پژوهش رد می شود، یعنی بین میزان سرقت علمی دانشجویان دختر و پسر تفاوت معنی دار وجود ندارد.

جدول ۸: آزمون همبستگی اسپیرمن بررسی رابطه سن دانشجویان و نگرش دانشجویان به سرقت علمی

نگرش دانشجویان به سرقت علمی		متغیر ملاک
ضریب همبستگی اسپیرمن	سطح معنی داری	متغیر پیش بین
۰/۰۴	۰/۵۱	سن دانشجویان

بحث و نتیجه گیری

سرقت علمی یکی از نگرانی های دانشگاه ها است چرا که مانع پرورش و تربیت فارغ التحصیلان ماهری می شود که بتوانند به جامعه خدمت کنند. اگر چه سرقت علمی کاری اشتباه است و بر یادگیری دانشجویان تأثیر منفی می گذارد اما برخی دانشجویان همچنان از آن استفاده می کنند. نتایج این پژوهش نشان داد که برخی از دانشجویان به دلیل تسلط نداشتن به منبع نویسی ناخواسته دست به سرقت علمی می زنند.

همان طور که در جدول ۸ مشاهده می شود مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن بین دو متغیر سن دانشجویان و نگرش دانشجویان به سرقت علمی برابر ۰/۰۴ بوده و مقدار احتمال مربوط به سطح معنی داری آن برابر ۰/۵۱ می باشد که از ۰/۰۵ بیشتر است لذا فرض H_0 ، تأیید می شود، یعنی بین سن دانشجویان و نگرش دانشجویان به سرقت علمی رابطه معنی دار وجود ندارد.

منابع

- امینی، میترا؛ پرزاد، مرجان؛ ریواز، سارا؛ ناقب، محمد مهدی؛ ریواز، مزده (۱۳۹۴). مقایسه نگرش و عملکرد دانشجویان پزشکی مقطع بالینی دانشکده پزشکی شیراز در زمینه انواع تقلب دانشگاهی (تقلب در امتحان، تقلب در بالین و تقلب در نوشتن پژوهش و مقاله). *فصلنامه گام‌های توسعه در آموزش پزشکی*، ۳۲: ۷۰۹-۷۱۷.
- ایمان، محمد تقی، غفاری نسب، اسفندیار (۱۳۹۰). "معیارهای اخلاقی در پژوهش‌های علوم انسانی"، *اخلاق در علوم و فناوری*، ۲ (۶): ۹۵-۱۰۵.
- زمانی، بی‌بی عشرت؛ عظیمی، سید امین؛ سلیمانی، نسیم (۱۳۹۱). شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر سرقت علمی دانشجویان دانشگاه اصفهان. *فصلنامه پژوهشی و برنامه ریزی در آموزش عالی*، ۶۵: ۱۵۱-۱۳۳.
- صمدی، ثریا؛ عباسی، فهیمه؛ جلال زاده، سارا (۱۳۹۳). مسائل اخلاقی در انتشار مقالات علمی: بررسی انواع و علل سوء رفتارهای علمی در پژوهش‌های علوم پزشکی. *فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری*، ۲۸ (۳۰): ۶۱-۷۶.
- عابدینی، یاسمین (۱۳۹۴). ارائه الگوی ساختاری از روابط اهداف پیشرفت، نگرش به سرقت علمی و عملکرد تحصیلی در دانشجویان. *فصلنامه مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی*، ۱۱ (۵): ۱۴۳-۱۶۰.
- فعلی، سعید؛ بیگلری، نگین؛ پزشکی راد، غلامرضا (۱۳۹۱). نگرش و رفتار دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس در زمینه سرقت علمی. *پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی*، ۶۵: ۱۵۱-۱۳۳.
- سرقت علمی می‌زند این مورد مشابه نتایج پژوهش‌های، پری (۲۰۱۱)، فری و پی فیفر (۲۰۰۹) چاو و هم‌کاران (۲۰۱۰) می‌باشد. در نتیجه خیلی مهم است که مؤسسات آموزشی بر اهمیت دانشگاه، اخلاق حرفه‌ای و اخلاق شغلی تاکید ورزند تا دانشجویان به عنوان نیروی کار (آینده) اخلاق شهروندی را به صورت گسترده فراگیرند. این امر می‌تواند با آموزش صحیح به دانشجویان جهت نگارش مقالات ایجاد گردد.
- از نتایج دیگر پژوهش اینکه بین میزان سرقت علمی دانشجویان دختر و پسر تفاوت معنی‌دار وجود ندارد که با نتایج فعلی، بیگلری و پزشکی‌راد (۱۳۹۱) همسو است، با این توضیح که دلیل این امر شایع شدن سرقت علمی در محیط دانشگاهی است. در این رابطه، رویکرد پیشگیرانه و آموزشی هر دو ضروری هستند، آموزش پیشگیری از سرقت علمی یک جزء مهم از رویکرد ترویج صداقت علمی در محیط دانشگاهی است. آموزش مستقیم اینکه چطور باید از سرقت علمی اجتناب کرد فقط مختص دانشجویان نیست. جلسات آموزشی برای اعضای هیأت علمی برای اینکه چطور سرقت علمی را تشخیص دهند و آن را مورد بررسی قرار دهند، ضروری است.
- از نتایج دیگر این پژوهش این بود که، وقتی دانشجویان می‌پذیرند که همه به نحوی تقلب می‌کنند، مبادرت به انجام آن می‌کنند که این مورد با نتایج پژوهش اسکوبار (۲۰۱۵) همخوانی داشت.
- Babalola, Y. T. (2012). Awareness and incidence of plagiarism among undergraduates in a Nigerian private university. *African Journal of Library, Archives & Information Science*, 22 (1) , 53-60.
- Baetz, M. , Zivcakova, L. , Wood, E. , Nosko, A. , De Pasquale, D. , & Archer, K. (2011). Encouraging active classroom discussion of academic integrity and misconduct in higher education business contexts. *Journal of Academic Ethics*, 9 (3) , 217-234.
- Bing, M. N. , Davison, H. , Vitell, S. J. , Ammeter, A. P. , Garner, B. L. , & Novicevic, M. M. (2012). An experimental investigation of an interactive model of academic cheating among business school students. *Academy of Management Learning & Education*, 11 (1) , 28-48.
- Blum, S. D. (2009). *My word!: Plagiarism and college culture*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Chao, C. A. , Wilhelm, W. J. , & Neureuther, B. D. (2009). A study of electronic detection and pedagogical approaches for reducing plagiarism. *Delta Pi Epsilon Journal*, 51 (1) , 31-42.
- Caldwell, C. (2010). A ten-step model for academic integrity: A positive approach for business schools. *Journal of Business Ethics*, 92 (1) , 1-13.
- Comas-Forgas, R. , & Sureda-Negre, J. (2010). Academic plagiarism: Explanatory factors from students' perspective. *Journal of Academic Ethics*, 8 (3) , 217-232.
- Dufresne, R. L. (2004). An action learning perspective on effective implementation of academic honor codes. *Group & Organization Management*, 29 (2) , 201-218.
- Eret, E. , & Ok, A. (2014). Internet plagiarism in higher education: tendencies, triggering factors and reasons among teacher candidates. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 39 (8) , 1002-1016
- Escobar, Alexandra A (2015). A college department's approach to plagiarism: A case study university phoenix. of micropolitics. Dissertation, Ferree, C. W. , & Pfeifer, H. L. (2011). The 'write' stuff: Simple techniques designed to teach students how to avoid plagiarism. *Journal of Criminal Justice Education*, 22 (2) , 286-303.
- Gallant, T. B. , & Drinan, P. (2006a). Institutionalizing academic integrity: